

DELJENJE HLEBA

Bila je subota i morali smo se odazvati pozivu na ručak. Ali svi smo mi subotu odviše voleli da bismo je proveli sa onima koje ne volimo. Svako je jednom bio srećan i ostao je na njemu ugriz želje. A ja, ja sam htela sve. I bili smo tamo zatočeni, kao da su nas istovarili i sada smo primorani da se odmaramo među strancima. Niko me tamo nije voleo, ni ja nisam nikoga volela. Što se tiče moje subote – koja se iza prozora ljuljala na akacijama i senkama – više bih volela da je uludo potrošim, da je zatočim u tvrdu šaku, da je zgužvam kao tkaninu. Čekajući ručak, pili smo bez užitka, zdravlje u gorčini: sutra će već biti nedelja. Niste vi ono što želim, govorio je naš pogled bez suza, lagano smo ispuštali dim suve cigarete. Škrtost – ne udeliti subotu – postepeno je grizla i širila se kao rđa, sve dok svaka radost nije postala uvreda još većoj radosti.

Samo se domaćica nije ekonomično odnosila prema suboti, čuvajući je za noć u dvorištu. Ona, čije je srce već poznavalo neke druge subote. Kako je mogla da zaboravi da želimo sve više i više? Nije bila nestrpljiva zbog te raznorodne i rezginirane grupe snevača koja je u njenoj kući samo čekala da krene prvi voz, bilo koji voz – sve samo da ne ostanu na toj praznoj stanici, da ne zauzdaju konja kome srce udara dok juri za drugim, drugim konjima.

Najzad, prešli smo u trpezariju, na ručak kom je nedostajao blagoslov gladi. Iznenadeno smo se susreli sa stolom. On ne može biti naš...

To je bio sto za ljude dobre volje. Ko je taj gost koga zaista očekuju a nije došao? Ali bili smo to mi sami. Dakle, ta žena daje ono najbolje, svejedno kome? I radosno pere noge prvom namerniku. Suzdržani, posmatramo.

Sto je bio prekriven svećanim obiljem. Gomilalo se klasje pšenice na belom stolnjaku. I crvene jabuke, goleme žute šargarepe, obli paradajz čija kora puca, avokado sa zelenim sokom, ananasi opaki u svojoj divljini, narandže jarke i mirne, mašiš nakostrešen kao jež, krastavci se tvrdo zatvaraju nad svojim sočnim mesom, paprike šuplje i crvene, oči od njih kao da gore – sve to izmešano među vlažnim bradama kukuruzâ, sočnim kao da su tik uz usta. I zrna grožđa. Najpurpurnije crno grožđe, koje samo što se nije raspuklo. Ko će ga rasprsnuti, nije mu bitno. Paradajz je obao ni za koga: za vazduh, za obli vazduh. Subota je za onog ko dođe. A narandža je slatka na jeziku onog ko je stigao prvi. Uz tanjir svakog uludo pozvanog, žena koja namernicima pere noge stavila je – a da nas nije ni izabrala, a da nas nije ni volela – klas žita, ili činiju rotkvica, ili crvenu krišku lubenice sa njenim radosnim osmehom. Sve će to saseći španska kiselina koja se nazire u zelenom limunu. U šoljama je bilo mleko, kao da je sa kozama premostilo okomite puste staze. Sve pred nama. Sve očiče-no od čudnih ljudskih želja. Sve kakvo jeste, ne kako bismo hteli. Samo postoji. I sve je. Onako kako postoji polje. Kao planine. Kao muškarci i žene, a ne kao mi, pohlepni. Kao subota. Kao što jednostavno postoji. Postoji.

Ni u čije ime, bilo je vreme da se jede. Ni u čije ime, bilo je dobro. Bez sna. A mi, postepeno rame uz rame sa danom, sve anonimniji, rastemo, veći smo, na visini mogućeg života. I tada, kao paori plemići, prihvatamo sto.

Nema Holokausta: sve ovo želi da bude pojedeno onoliko koliko i mi želimo da jedemo. Ništa se ne čuva za naredni dan, na licu mesta nudim ono što osećam onome što moje osećanje budi. To je život koji nisam otplatila unapred uz bol čekanja, ta glad se rađa kada usne već dotiču hranu. Jer sada smo gladni, potpuna glad koja zaogrće sve i njegove mrvice. Ko pije vino, očima prati mleko. Ko je sporo ispio mleko, osetio je vino koje drugi pije. A napolju Bog u akacijama. Koje postoje. Jeli smo. Kao neko ko pastuvu daje vode. Izrezano meso je razdeljeno. Zajedništvo je sirovo i drevno. Niko ni o kome nije govorio loše, jer niko ni o kome nije govorio ništa lepo. To je jedinstvo žetve, primirje se sklapa. Jedemo. Kao horda živih bića, polako prekrivamo zemlju. Zauzeti smo, kao onaj ko okopava svoje postojanje, i sadi, i skuplja, i ubija, i živi, i voli, i umire, i jede. Jela sam sa iskrenošću onoga ko ne zavarava svoju hranu: pojela sam hranu, a ne njeno ime. Nikada Boga nisu toliko uzeli kao ono što jeste. Hrana je rekla, sirova, srećna i oskudna: jedi, jedi i podeli. Sve mi to pripada, ovo je sto mog oca. Jela sam bez nežnosti i samilosti. Nisam sebi ulivala nadu. Jela sam bez ikakve nostalgije i žudnje. I volela sam ono što jedem. Zato što ne mogu uvek biti čuvar brata svojega, i ne mogu više čuvati sebe, ah, ne volim se više. I ne želim da oblikujem život jer postojanje već jeste. Postoji kao tlo uz koje svi rastemo. Bez reči ljubavi. Bez reči. Ali tvoj užitek razume moj. Mi smo jaki i jedemo. Hleb je ljubav među strancima.

SREĆA IZ POTAJE

Bila je punačka, niska, pegava, izrazito kovrdžave, blago narandžaste kose. Imala je ogromne grudi, dok smo mi ostale još bile ravne kao daska. Kao da joj ni to nije bilo dovoljno, dve grudve na bluzi, nad grudima, punila je vatom. Ali posedovala je ono za čim bi žudela svaka devojčica gladna priča: oca vlasnika knjižare.

Retko bi to koristila. A mi još ređe: čak i za rođendane, umesto makar jedne jeftine knjige, ona bi nam poklanjala razglednice iz tatine radnje. I povrh svega, na njima je bio krajolik Resifea, gde smo živeli, i to sa mostovima umesto vidikovaca. Na poleđini bi kaligrafskim slovima ispisala nešto poput „dan praznika“ ili „nedostajaćeš mi“.

Ali koliki je samo bio njen talenat za surovost. Cela ona bila je čista osveta koja bučno gricka svoje metke. Kako li nas je samo mrzela, nas koje smo bile neoprostivo lepe, vitke, visoke, puštenih kosa. Na meni je s mirnim zverstvom oštrila svoj sadizam. U čitalačkoj žudnji, nisam ni primećivala da me ponižava: i dalje sam od nje tražila da mi pozajmi knjige koje ne čita.

Sve dok nije došao veliki dan kad je nada mnom počela da sprovodi kinesku torturu. Kao i obično, obavestila me je da ima *Igrokaze nosonje* Monteiro Lobata.

To je golema knjiga, bože moj, to je takva knjiga da s njom treba da živite, da je jedete, da spavate. Bila je u potpunosti iznad mojih domašaja. Rekla mi je da prođem kraj njene kuće narednog dana i da će mi je dati.

Sledećeg dana otišla sam kod nje, doslovno trkom. Nije živela na spratu, kao ja, nego u kući. Nije me pozvala da uđem. Gledajući me pravo u oči, kazala je da je knjigu pozajmila drugoj devojčici i da dođem po nju sutradan. Zanemela, polako sam se povukla, ali ubrzo me je nada iznova zaposela, i ponovo sam hodala poskakujući, to je moj čudan način, tako ja hodam ulicama Resifea. Ovoga puta nisam čak ni pala: obećana knjiga je moj vodič, doći će i naredni dan, naredni dani će kasnije postati ceo moj život, čeka me ljubav prema svetu, išla sam ulicama poskakujući kao i uvek i nisam pala ni jedan jedini put.

Ali nije ostalo na tome. Tajni plan kćeri vlasnika knjižare bio je temeljan i đavolski. Narednog dana našla sam se pred njenim vratima, sa osmehom, srce mi je tuklo. Samo da bih čula smireni odgovor: knjiga još uvek nije kod nje, treba da se vratim sutra. Tada nisam ni slutila koliko će se puta tokom života ponoviti moja drama „narednog dana“, sa srcem koje udara.

I nastavilo se. Koliko dugo? Ne znam. Znala je da je to vreme neodredivo, traje dok se sva žuč ne slije niz njeno ogromno telo. Već sam slutila da me je izabrala da bih patila; ponekad i naslutim. Ali, iako slutim, katkad i prihvatam: kao da onaj koji mi nanosi bol ima nasušnu potrebu za mojom patnjom.

Koliko dugo? Svakog dana sam dolazila kod nje, nijedan dan nije promakao. Ponekad bi mi rekla: knjiga je bila kod mene juče po podne, ali ti si došla ujutru, pozajmila sam je drugoj devojčici. A ja, koja nisam bila sklona podočnjacima, osetila sam kako se dva tamna kruga urezuju oko mojih zapanjenih očiju.

Sve dok se jednog dana, dok sam stajala pred vratima i tiho i krotko slušala kako me odbija, nije pojavila njena majka. Mora da ju je začudila ta tiha dečja pojava, svakodnevna, pred njenim ulazom. Tražila je od nas objašnjenje. Nastupila je nema smetenost, isprekidana rečima koje nisu mnogo govorile. Gospođu je sve više čudilo to što ništa ne razume. Sve dok dobra majka nije shvatila. Okrenula se ka svojoj kćeri, u čudu: ali ta knjiga nikada nije bila van naše kuće, a ti nisi ni nameravala da je pročitaš!

Ali za tu ženu nije bilo najgore što je otkrila šta se dogodilo, već to što je, užasnuta, otkrila kakvu kćerku ima. U tišini nas je posmatrala: seme iskvarenosti u kćeri koju ne poznaje, u plavokosoj devojčici koja stoji pred vratima, iznurena, na vetru Resifea. Tek tada se najzad pribrala, obratila se kćeri rešeno i smireno: pozajmićeš knjigu, odmah. A meni: „A ti zadrži knjigu koliko god želiš.“ Shvatate li? To vredi više nego da mi je knjigu poklonila: „koliko god želiš“, više od toga jedna osoba, mala ili velika, ne može se usuditi da zatraži.

Kako da ispričam ono što sledi? Bila sam omamljena od sreće, primila sam knjigu u ruke. Mislim da ništa nisam rekla. Ne, nisam otišla poskakujući kao uvek. Izašla sam veoma polako. Znam da sam knjigu čvrsto držala obema rukama, pritiskala je uz grudi. Nije bitno ni koliko je trajao moj put do kuće. Grudi su bile tople, a srce zamišljeno.

Kada sam stigla kući, nisam počela da čitam. Pretvarala sam se da nemam knjigu, potom me je obuzeo strah od toga što je imam. Otvorila sam je tek satima kasnije, pročitala nekoliko predivnih rečenica, ponovo je zatvorila, hodala s kraja na kraj stana, odlagala sam, otišla da pojedem hleb sa puterom, pretvarala bih se da ne znam gde sam stavila knjigu, našla bih je, otvorila na tren. Izmišljala sam najlažnije teškoće toj potajnoj stvari zvanoj sreća. Sreća će za mene uvek biti u potaji. Izgleda da sam već predosetila. Koliko je samo trajalo! Živela sam u vazduhu... U meni je bilo ponosa i krotkosti. Bila sam jedna nežna kraljica.

Ponekad bih se naslonila u ležaljci: održavam ravnotežu sa knjigom u krilu, ne dotičem je, u čistom zanosu.

To više nije devojčica sa knjigom: sada je žena sa svojim ljubavnikom.

PRVI POLJUBAC

Njih dvoje su više mrmljali nego razgovarali: zavođenje tek što je počelo, hodali su beslovesni, bila je to ljubav. Ljubav sa onim što je prati: ljubomorom.

– U redu, verujem da sam tvoja prva devojka, srećna sam zbog toga. Ali reci mi istinu, i samo istinu: nikada nisi poljubio drugu ženu pre nego što si ljubio mene?

On je rekao jednostavno:

– Da, već sam ljubio jednu ženu.

– Ko je ona bila? – pitala je bolno.

Pokušao je da ispriča u grubim crtama, nije znao kako da opiše.

Autobus za ekskurziju uspinjao se lagano uz planinu. On, jedan od dečaka među dečurlijom u metežu, pustio je da mu svež vetar udara u lice, da prodire u kosu dugim prstima, tankim, lakim, kao majka. Ponekad bi se umirio, gotovo ne misleći, samo je osećao – bilo je tako dobro. Usredsrediti se i osećati teško je u vrevi saputnika.

I nastupila je žeđ: igrati se, govoriti glasno, glasnije od buke motora, smeјati se, vikati, misliti, osećati, gurati život! Kako grlo samo presahne od toga.

A od vode ni traga. Mora se progutati pljuvačka; to je i uradio. Skupio ju je usnama i lagano progutao, užarenim grlom, još jednom, još jednom. Pljuvačka je bila topla, nije gasila žeđ. Žeđ veću od njega samog, koja je sada zaposela celo telo.

Sveži vetar, isprva tako prijatan, postao je toplina i žar podnevnog sunca, prodirao je kroz nos, isušio strpljivo skupljenu pljuvačku.

A ako zatvori nozdrve, udisao bi manje tog pustinjskog vetra? Pokušao je na tren, osetio je da se guši. Sada se mora čekati, čekati. Možda samo nekoliko minuta, možda satima, a njegova žeđ rasla je godinama.

Nije znao kako ni zašto, ali osetio je da se približiva vodi, slutio je da se ona primiće, njegove oči izjurile su kroz prozor, pretražile auto-put, prodirale u grmlje, vrebale, mirisale.

Životinjski predosećaj nije grešio: iza neočekivane krivine, na putu, izranja: fontana iz koje teče sanjana voda.

Autobus se zaustavio, svi su bili žedni, ali on je uspeo da do kamenog vodoskoka stigne prvi, pre svih.

Zatvorenih očiju, otvorio je usta, kao ogrlicom njima obmotao otvor iz kog je kuljala voda. Prvi hladan gutljaj spustio se niz grudi, do stomaka.

To se život vraća, natapa njegovu peščanu nutrinu, sve dok je ne zasiti. Sada može da otvori oči.

Otvorio ih je, video je tik uz svoje lice dva oka statue prikovana pogledom za njega, video je da je to statua žene, iz usta žene voda dopire. Setio se da je pri prvom gutljaju na

usnama osetio ledeni dodir, hladniji od vode. I tada je znao da je prislonio usne na usta kamene statue žene. Život je potekao iz tih usana; od jednih usana ka drugima.

Instinktivno, zbunjen u svojoj naivnosti, pomislio je, uzdrman: ali ne potiče od žene životodavna tečnost, tečnost koja nosi seme života... Promatrao je nagu statuu.

Poljubio ju je.

Nastupio je potres, spolja neprimetan, obuzeo je čitavo telo, prštao po licu kao žeravica.

Zakoračio je unapred, ili unazad, nije više znao šta čini. Izmenjen, nem, osetio je kako deo njegovog tela, ranije uvek opušten, postaje silovito oštar, nikada ranije se to nije dogodilo.

Stajao je, u nasilnoj slasti, sam među drugima, srce je udaralo iz dubina, prostrano, slutilo je da se svet preobražava. Zbunjeno, u krhkj ravnoteži.

Sve dok iz dubine njegovog bića, iz skrivenog izvora, nije potekla istina. Odmah ga je ispunita strahom i ponosom koji je prvi put osetio: on...

Postao je muškarac.

VODE SVETA

Tamo je bilo ono, more, najnepojmljivije među neljudskim bićima. A ovde je ona, žena, na plaži, najnepojmljivija među živima. Kako čovek jednog dana postavlja pitanje o sebi, postala je najnepojmljivije živo biće. Ona i more.

Njihove tajne mogu se susresti samo ako se jedno preda drugom: dva nesaznatljiva sveta daju se jedno drugom sa poverenjem sa kojim se predaju dva razumevanja.

Ona gleda more: toliko može. Ono je ograničeno samo linijom horizonta, svojom nemogućnošću da sagleda oblinu zemlje.

Šest je ujutru. Samo jedan crni pas okleva na plaži. Zašto je pas tako slobodan? On je živa tajna koja se ne pita. Žena okleva jer namerava da uđe.

Njeno telo teši se sopstvenim zahtevom u pogledu beskraja mora, zahtevno telo omogućuje joj da bude topla, da postane čovek ubog i slobodan, sa svojim udelom u slobodi psa na pesku. To telo ući će u beskrajnu hladnoću koja bez besa vri u jutarnjoj tišini.

Žena ne saznaje: ona ispunjava hrabrost. Plaža je prazna u to doba dana, pred njom nije primer drugih ljudi koji su ulazak u more pretvorili u laku igru življenja. Sama je. Slano more nije samo, jer ono je slano i veliko, i to je njegovo ostvarenje. U taj jutarnji čas ona poznaje sebe još manje nego što poznaje more. Njena hrabrost je u tome da, ne poznajući se, nastavi. Fatalno je ne poznavati se, ne poznavati sebe iziskuje hrabrost.

Ona ulazi. Slana voda je ledena, ritualno joj obavlja noge. Ali fatalna radost – sreća je jedna fatalnost – već je obuzima, premda se nije osmehnula. Naprotiv, veoma je ozbiljna. Miris soli je omamljuje i budi iz najdubljeg svetovnog sna. Sada je budna, bez misli, kao što je budne pažnje lovac, on ne misli. Žena je sada čvrsta, laka i oštra – otvara put kroz tečnu studen koja je obliva, a ipak joj dopušta da uđe, kao u ljubavi u kojoj je suprotnost zov.

Lagani koraci hrane njenu tajnu hrabrost. Najednom, dopušta da je prekrije prvi talas. So, jod, tečnost, zaslepljena je načas, sva mokra – zadivljena, na nogama, oplodena.

Hladnoća postaje tvrda. Ona napreduje, preseca more napola. Hrabrost joj više nije potrebna, sada je drevna u tom obredu. Uranja glavu u sjaj okeana, sklanja pramen kose niz koji se sliva more, crvene se slane oči. Sa školjkom od dlanova čini ono što u moru svaki put učini, gorda kao oni koji nikada ne objašnjavaju, ni sebi samima, sa školjkom od dlanova, punom vode, ispija u velikim, dobrim gutljajima.

To joj je nedostajalo: more iznutra, kao prolivena tečnost muškarca. Sada je sva jednaka sebi. Grlo je nahranila, oči gore od soli osušene na suncu, talasi se o nju lome i povlače se, ona je čvrsta brana.

Zaranja, ponovo, pije još vode, sada bez pohlepe, više od ovoga joj nije potrebno. Ona je ljubavnica i zna da će sve imati ponovo. Sunce se otvara, drhti dok je ono suši, uranja još jednom: svaki put sve manje pohlepna, sve manje oštra. Sada zna šta želi. Želi da ostane u moru, na nogama. Kao uz trup broda, voda nadire, povlači se, nadire. Žena nije prenosnik. Ne treba joj komunikacija.

Hoda kroz vodu, izlazi na plažu. Ne hoda nad vodama – ah, nikad to ne bi uradila nakon što su pre toliko vekova nad vodama hodali – ali niko joj ne može oduzeti ovo: hodati kroz vode. More ponekad pruža otpor, snažno je gura nazad, ali utroba žene nastavlja, još čvršća, još oštrija.

Sada gazi pesak. Zna da blista od vode, soli i sunca. Čak i da za nekoliko minuta zaboravi, nikada ovo ne može izgubiti. I zna da su njene mokre vlasi kosa brodolomnice. Zna da je počnila opasnost. Opasnost drevnu koliko i ljudsko biće.

(Sa portugalskog prevela Jelena Žugić)